

УДК 638.1:061.1 ЄС

ХРИСТЕНКО Ольга Андріївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний
аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті представлено особливості функціонування галузі бджільництва в країнах Європейського Союзу. Незважаючи на переважно традиційний характер ведення бджільництва, воно переходить в категорію однієї із важливих галузей сільського господарства, яка створює можливості для індустріалізації галузі. В умовах сьогодення в ЄС значна увага приділяється дослідженням у сфері економіки бджільництва з метою трансформації галузі і реалізації стратегічної цілі – підвищення конкурентоспроможності продукції на європейському і міжнародному ринку. Дослідники зазначають, що не відсутні проблеми в ЄС. Вони виникають під впливом збільшення масштабів ЄС. Ці явища набувають ознак глобального характеру. Також висвітлено основні напрямки Національної програми з розвитку бджільництва в ЄС. Встановлено що є доречним та актуальним для України, особливо на час формування нормативно-правової бази держави з органічного бджільництва та збільшення обсягів виробництва продукції.

Ключові слова: продукція бджільництва; аграрний ринок; цінова політика; ціни; державна підтримка; якість продукції бджільництва; органічна продукція; зовнішній ринок; внутрішній ринок.

Постановка проблеми. В третьому тисячолітті ринки агропромислової продукції мають глобальний характер, де постійно зростає попит і пропозиція на продукти харчування, однією з якої є продукція бджільництва. Україна має всі природні умови для розвитку виробництва продукції бджільництва, якість якої підтверджена в першу чергу відповідними українськими стандартами, сертифікатами та маркуванням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виокремлення частини нерозв'язаної раніше проблеми. Теоретико-методологічні та практичні основи розвитку галузі бджільництва вивчали такі вчені: Л. Боднарчук, В. Броварський, С. Бугера, В. Войтенко, В. Гайдар, І. Головецький, Г. Гречка, В. Поліщук, Є. Руденко, О. Тихонов, П. Хмара та ін. Проблеми розвитку продовольчих ринків досліджували В. Андрійчук, В. Бойко, П. Гайдучський, І. Іртищева, П. Саблук, Л. Худолій, О. Шпичак.

Разом з тим, проблеми ефективного функціонування галузі бджільництва, ринку конкурентоспроможності її продукції в умовах глобалізації економіки залишаються недостатньо розкритими. Виняткової уваги у цьому контексті заслуговує досвід провідних країн-виробників продукції.

Метою статті є визначення особливостей функціонування галузі бджільництва в країнах європейського союзу.

Викладення основного матеріалу. Головним вектором стратегії зовнішньоекономічної політики України в умовах третього тисячоліття задекларовано інтеграцію до ЄС. Ринкові трансформації і темпи розвитку вітчизняної економіки, в т.ч. і аграрної, значно поступаються перетворенням у сусідніх європейських державах. Країна не спроможна забезпечити високу ефективність і конкурентоспроможність свого національного агропромислового виробництва, якщо вона не інтегрована у систему світового глобалізованого виробництва і ринку. Проте офіційно стосунки України і Європейського Союзу розпочались у 1998 р., коли набула чинності Угода про партнерство і співробітництво (УПС) між ЄС та Україною [12]. Зі сторони

Європейського Союзу було прийнято "Спільну стратегію ЄС щодо України" у 1999 р., яка зміцнює стратегічне партнерство між ЄС та Україною на базі УПС [12].

У контексті інтеграційних прагнень України уваги заслуговує досвід ведення господарської діяльності із секторальних позицій, в т.ч. практика господарювання у галузі бджільництва країн-членів ЄС. Загальна кількість бджолосімей у країнах-членах ЄС становить орієнтовно 11,6 млн. Серед країн-лідерів за показником фактичної чисельності виділяють у першу чергу Іспанію, де цей показник складає 2,3 млн. бджолосімей. Далі розташувались Франція, Греція і Італія, де відповідний показник складає від 1,1 млн. до 1,3 млн. сімей, а у Німеччині, Польщі і Угорщині – близько 800 тис. у кожній. У розрахунку на один кілометр квадратний (км²) у Греції і Угорщині припадає близько 10 бджолосімей. В окремих країнах, таких як Чехія, Мальта, Португалія, Словенія, Словачія цей показник складає 6, а в останніх у середньому по 2 бджолосім'ї на 1 км² [11].

Динаміка показників виробництва меду, згідно досліджень, що зазначені позиції зберігаються. Так, найбільшим виробником меду в країнах ЄС є Іспанія, де цей показник складає 30 тис. тонн на рік, у Франції – 25, Угорщині – 23, Німеччині – 20, Греції – 14, Польщі – 12, Португалії – 11, а в Австрії, Італії і Чехії – біля 5 тис. тонн. [15].

В ЄС медова продуктивність бджолосімей відрізняється у широкому діапазоні. У розрахунку на 1 бджолосімію у Фінляндії виробляється у середньому по 45 кг меду, в Австрії, Бельгії, Франції, Німеччині і Угорщині – орієнтовно 25 кг, у той час як в останніх країнах ЄС всього по 10-15 кг. Слід зазначити, що як і в Україні бджолярі-любители все ще складають більшість європейських пасічників, які працюють за історично сформованими традиційними методами ведення галузі, інтерес до історично сформованих традиційних методів ведення галузі, враховуючи особливості виробництва продуктів бджільництва.

В Євросоюзі професіональним вважається пасічник, який має не менше 150 вуликів. В Іспанії таких професіоналів нараховується 4000, у Франції – 3000, в Португалії – 1500, в Італії – 1000, а в нових країнах-членах близько 100-200. Середня кількість бджолосімей у розрахунку на 1 професіонала становить в Іспанії – 400, у Швеції – 300, в Італії – 270, а в інших країнах – 150-200. Середня ж кількість бджолосімей на 1 пасічника складає в Іспанії – понад 90, у Греції і Угорщині – близько 60, в решти країн приблизно 10.

Найбільша чисельність пасічників у Німеччині більше 100 тис. чол., майже стільки ж у Франції, 70 тис. чол. у Італії; у Чеській республіці, Польщі і Великобританії від 40 до 50 тис. чол. [15]

В Європейському Союзі бджільництво переходить в категорію однієї із важливих галузей сільського господарства, яка створює можливості для індустріалізації галузі, а потреба у змінах може бути каталізатором для творчого діалогу в межах всієї співдружності у питаннях, які охоплюють весь ланцюг від пасічника до споживача. Незважаючи на переважно традиційний характер ведення бджільництва, за рахунок здійснення науково обґрунтованих прогресивних комплексних методів регулювання воно стало в ЄС об'єктом серйозного бізнесу, комерційної діяльності і міжнародної торгівлі. В Європейському Союзі бджільництво переходить в категорію однієї із важливих галузей сільського господарства, яка створює можливості для індустріалізації галузі, а потреба у змінах може бути каталізатором для творчого діалогу в межах всієї співдружності у питаннях, які охоплюють весь ланцюг від пасічника до споживача.

Масштабність бджільництва в межах ЄС створює умови для подальшого розвитку галузі і можливості розширення міжнародної співпраці у сфері наукових досліджень. Вже нині існує декілька міжнародних груп, які працюють з проблем патології бджіл, геному бджоли. Великим досягненням вважається можливість розширення ринку збуту

продукції бджільництва при умові додержання інструкцій щодо стандартизації та без ускладнень, які пов'язані із перетином кордонів. Більш сприятливий рух як продуктів бджільництва, так і ідей вважається однією з сильних потенційних можливостей європейського об'єднання.

Дослідники зазначають, що не відсутні проблеми в ЄС. Вони виникають під впливом збільшення масштабів ЄС. Ці явища набувають ознак глобального характеру, що означає не лише значне збільшення споживчого ринку, але і необхідність визначення зональних особливостей ведення галузі і встановлення відмінностей продукції бджільництва за географічним походженням. Вказані проблеми потребують роботи у сфері юриспруденції, держконтролю і регулювання та зумовлюють пролонгованість усіх рішень і дій у часі, що у свою чергу може негативно відобразитись на міжрегіональній і міжнародній діяльності у всіх сферах.

В умовах сьогодення в ЄС значна увага приділяється дослідженням у сфері економіки бджільництва з метою трансформації галузі і реалізації стратегічної цілі – підвищення конкурентоспроможності продукції на європейському і міжнародному ринку. Стосовно тактичних цілей, то вони зводяться до визначення науково обґрунтованої потреби чисельності бджолосімей (вуликів) у розрахунку на одиницю площі для запилення різних сільськогосподарських культур, оскільки незважаючи на те, що виробництво меду є провідним промислом, реальна значущість бджіл полягає у здібності їх до запилення. Значна увага також приділяється боротьбі із хворобами і шкідниками бджіл, насамперед це стосується розповсюдження вароатоза по всій Європі і масової загибелі бджіл. Відомі випадки лікування бджіл за допомогою агресивних і невідповідних фармацевтичних препаратів. Конкурентна боротьба у європейському агробізнесі призводить до домінування монокультури у рослинництві, надлишкового застосування гербіцидів, пестицидів і мінеральних добрив, що зменшує ресурси нектару і пилку рослин і завдає збитків бджільництву та спричиняє забруднення продуктів галузі [12].

Згідно з даними Національних програм на період 2014-2016 років в ЄС було зареєстровано близько 16 млн. бджолиних сімей. П'ять держав-членів з найбільшою кількістю бджолиних сімей це – Іспанія, Франція, Греція, Румунія та Італія. Єврокомісія не має нових даних про кількість бджолиних сімей, оновлена інформація буде доступна впродовж 2017 року.

Відповідно до розрахунків, представлених в програмах на період 2017-2019 років кількість бджолярів в ЄС зменшується і становить близько 600 тис, зменшилась за останні роки майже на 30 тис. Багато з них залишають галузь у зв'язку з похилим віком, а на їх зміну не приходять нові бджолярі у зв'язку з не вигідними умовами виробництва. Але ситуація в окремих державах ЄС досить різна. У Німеччині вдалося зупинити зниження кількості бджолярів. Асоціація Німецьких Бджолярів, як пріоритет у розвитку галузі, ставить підготовку висококваліфікованих кадрів через організацію курсів для початківців. Слід зазначити що фінансування здійснюється через Національні програми.

У 2015 році 96 % європейських бджолярів мали менше ніж 150 сімей, що вважається не професійним бджільництвом. І лише 4 % бджолярів в ЄС мали більше 150 сімей. Однак, бджільницькі асоціації деяких Європейських країн, вважають за необхідне визнавати професійним бджільництвом починаючи з утримування з 40 бджолосімей.

Рис. 1. Динаміка чисельності бджолиних сімей в державах Європейського Союзу (за даними Національних програм розвитку галузі бджільництва держав – членів ЄС)

Існують проблеми і у бджолярів ЄС. На стан галузі впливають такі фактори як зростання цін, сильна конкуренція дешевого імпорту меду з третіх країн, масова загибель бджолиних сімей, враження їх хворобами та шкідниками в поєднанні із зменшенням медоносних угідь.

Однак, в рамках Спільної Сільськогосподарської Політики ЄС (ССП), існує декілька інструментів для підтримки сектора бджільництва і пом'якшення негативного впливу прогресивного сільського господарства на життєдіяльність медоносних бджіл та інших запилювачів. ССП передбачає підтримку галузі з 1997 року. Поступове регулювання ринку дозволяє державам-членам ЄС розробляти Національні програми розвитку бджільництва. Тривалість програм – три роки, фінансування на 50 % забезпечує ЄС. Вони спрямовані на поліпшення загальних умов для виробництва і збуту продуктів бджільництва – меду, маточного бджолиного молочка, бджолиного обніжжя, прополісу і воску. [12].

За виробництва у середньому 250 тис. т. меду на рік ЄС займає друге місце в світі після Китаю. У 2015 році рівень забезпечення власних потреб ринку становив близько 60 %. Держави-члени з найбільшим виробництвом меду (Румунія, Іспанія, Угорщина, Німеччина, Італія) розташовані в основному в південній частині ЄС, де найбільш сприятливі природо-кліматичні умови для бджільництва.

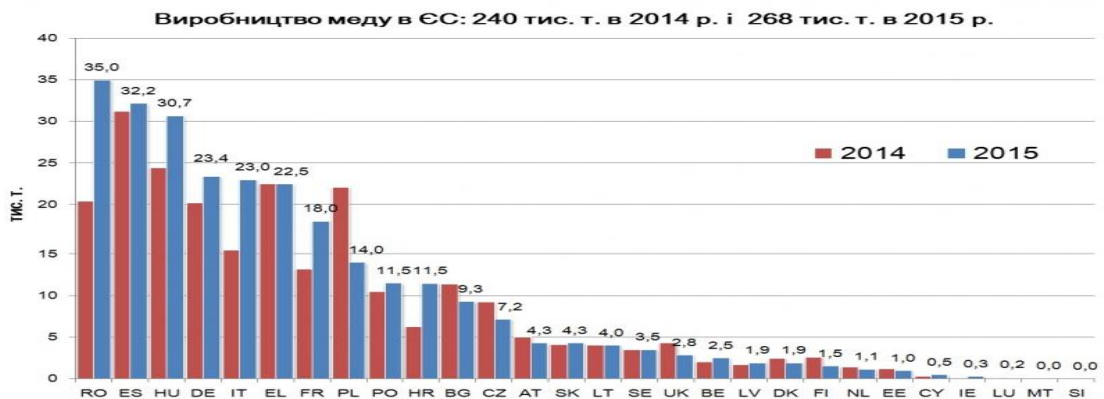

Рис. 2. Обсяги виробництва меду в державах Європейського Союзу (за даними Національних програм розвитку галузі бджільництва держав – членів ЄС)

Слід зазначити, що не спостерігається стрімкої тенденції до збільшення виробництва меду в ЄС повільно зростає з річними змінами залежно від кліматичних умов. Проте, підтримка цього рівня виробництва щодалі стає важчим для бджолярів через проблеми, які виникають в області охорони здоров'я бджіл, їх масової загибелі внаслідок інтенсифікації сільського господарства. Виробничі умови погіршуються, податки на виробництво збільшуються, що разом із збільшенням імпорту дешевого

меду з третіх країн створює ситуацію посиленої конкуренції.

Ціна меду значно варіює залежно від його якості і ринку збуту. Квітковий збірний мед може коштувати від € 2,45 за кілограм на оптовому ринку Польщі і до € 15,18 – на роздрібному Великої Британії.

ЄС є найбільшим імпортером меду в світі. Імпорт в ЄС зростає з кожним роком. У 2015 році до ЄС було імпортовано близько 200 тис. т. меду, що становить біля 75 % від загального обсягу виробництва продукту в Співдружності. Половина цього імпорту з Китаю (близько 100 тис. т.). Два інших великих постачальники – Мексика й Україна. Мед, що імпортується з третіх країн, набагато дешевше, ніж мед, вироблений в ЄС. У 2015 році середня ціна одиниці імпорту китайського меду становила € 1,64 за кілограм, в той час як середня оптова ціна на поліфлорний квітковий мед вироблений в ЄС становила € 3,78 за кілограм. Через високу собівартість продукції виробники ЄС не можуть конкурувати з імпортованим медом. [14].

Експорт меду з ЄС у порівнянні з імпортом є незначним. У 2015 році було експортовано близько 20 тис. т. меду, що становить близько 8 % від загального обсягу виробництва меду в ЄС. Експорт з ЄС в основному здійснюється на ринки, де є попит на високу якість меду, таких країн як Швейцарія, Саудівська Аравія, Японія, США і Канада. У 2015 році середня експортна ціна меду становила € 5,77 за кілограм.

На покращення стану галузі спрямовані програми на поліпшення загальних умов для виробництва і збуту продуктів бджільництва у Співдружності. Для цього затверджені 6 напрямків за якими можуть реалізуватися програми. Під час підготовки і вибору програм, для їх реалізації держава-член ЄС проводить консультації зі своєю Асоціацією бджільництва і обирають найбільш актуальний напрямок. Так, наприклад, в період 2014-2015 рр., уряд Нідерландів вирішив здійснити фінансування лише в напрямку прикладних досліджень (6 напрямків).

Технічно-освітня підтримка спрямована на підвищення ефективності виробництва і збуту через застосування удосконалених технологічних прийомів виробництва та переймання передового практичного досвіду. Цей напрямок включає організацію базових курсів для нових працівників галузі і підвищення кваліфікації для досвідчених бджолярів, а також осіб що займаються менеджментом галузі на вищих рівнях управління. Навчання здійснюють з курсами з розведення і утримання бджіл, профілактики захворювань, отримання, переробки, зберігання, транспортування і маркетингу меду. Така освіта спрямована на переймання передового практичного досвіду та модернізації галузі шляхом переходу на сучасне виробництво продукції.

Профілактика Вароатозу спрямована на контроль зараженості бджолиних сімей ендемічним паразитом. Вароатоз викликає кліщ, який послаблює імунну систему бджіл внаслідок чого збільшується кількість заражень вторинними інфекціями. Контроль зараження Вароатозом здійснюється в основному за рахунок зниження паразитного навантаження на сім'ї. Вароатоз значно знижує рівень виробництва меду в ЄС, відсутність лікування призводить до загибелі бджолиних сімей. Вароатоз є ендемічним захворюванням у ЄС і не може бути повністю ліквідованим, тому єдиний спосіб зменшення його негативного впливу це обробка бджолиних сімей за дозволеними процедурами і препаратами. Програми забезпечують фінансування на засоби профілактики цього захворювання.

Раціоналізація сезонного руху бджолосімей спрямована допомогти в управлінні рухом бджіл по території ЄС, надання ділянок для перевізних пасік під час періоду цвітіння медоносних рослин, організація забезпечення достатньої кількості бджолиних сімей для запилення у всіх державах-членах ЄС.

Фінансування для запровадження результатів прикладних науково-дослідних проектів дозволяє поліпшувати технологію отримання та якість меду.

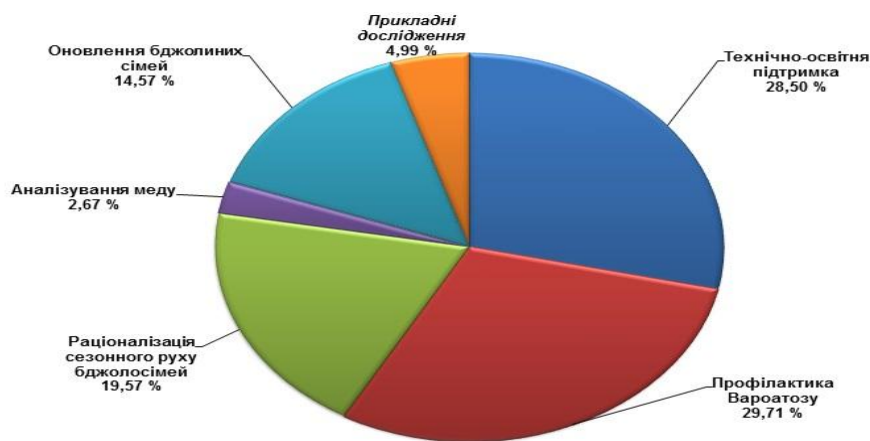

Рис. 3 Розподіл фінансування залежно від напрямів розвитку бджільництва
Джерело: Архів Rolnicke noviny

В умовах СОТ забезпечення конкурентоспроможності продукції бджільництва можливе зза рахунок відповідності її якості вимогам міжнародних стандартів. У відповідності з ними при виробництві продуктів харчування гарантованої якості слід застосовувати систему управління безпечністю харчових продуктів (ХАССП) НАССР згідно ISO 22000:2005. Міжнародні стандарти продукції бджільництва регламентуються кодексом Alimentarius в межах міжнародної торгівлі і ЄС директивами і правилами Європейського Союзу [17,18].

Міжнародними стандартами є інструкції та рекомендації, що розроблені та прийняті Комісією з Кодексу Аліментаріус, ВООЗ, МЕБ та іншими міжнародними організаціями, якими розробляються рекомендації, інструкції та стандарти, пов'язані із захистом здоров'я та життя людей від харчових ризиків.

Законодавство Європейського Союзу з питань безпеки і якості продукції бджільництва регламентується директивами ЄС. Відповідні нормативно-правові акти повинні бути прийняті у всіх державах-членах і не мають юридичної сили до тих пір, поки їх не оприлюднив національний парламент. Горизонтальне законодавство поширюється на всі продукти харчування – для забруднюючих речовин, добавок, маркування – Правила ЄС 2377/90 (максимальна межа залишків ветеринарних препаратів), Директиви 96/23/ЕС (моніторинг). Вертикальне законодавство розповсюджується на конкретні продукти харчування, для меду – Директива 2001/110/ЕС, Директива 2002/337/ЕС (список третіх країни яким дозволяється імпортувати мед) [15,16].

На органічне виробництво нині у світі припадає близько 38 млн. га земель, найбільша частка яких зосереджена в Австралії – 12 млн. га, Аргентині – 3,5 млн. га та США – 2,2 млн. га, це 2 – 3% від земель, які використовується для ведення сільського господарства. Більше 1,8 млн. виробників використовують метод органічного виробництва, зокрема 34% з них зосереджені в Азії, 30% – в Африці та 19% – в Європі. Близько 80% виробників знаходять в країнах, що розвиваються. Найбільшими ринками органічної продукції є США (44%) та Європа (41%).

За даними МФОАР світовий ринок органічних продуктів складає 63 млрд. дол. США. За десять років ринок зріс на 170%, це близько 19% зростання кожного року і дана тенденція продовжуватиметься, за прогнозами експертів з 2013 р. по 2019 р. він буде складати близько 188 млрд. дол. США, зростання складе 15,5% [19].

В Європі налічується більше 320 тис. виробників (ЄС – 250 тис.) найбільша кількість яких знаходиться в Туреччині, Італії та Іспанії. Починаючи з 2003 р. ринок органічної продукції зріс майже вдвічі до 22,8 млрд. євро (рис.3).

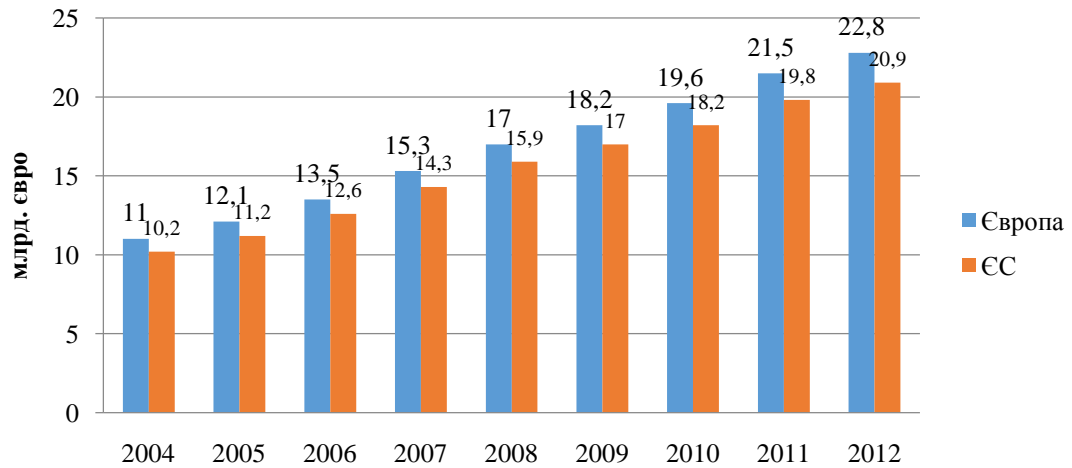

Рис. 4. Розвиток Європейського органічного ринку у 2004 – 2012 рр., млрд. євро

Оснoву формування ринку органічної продукції бджільництва становить регулювання органічного виробництва, що базується на стандартах ЄС, які встановлюють систему виробництва, маркування та контролю пасічницької продукції. Це дає змогу підвищити довіру споживачів до високоякісної продукції та рівень конкуренції між виробниками [18,19].

Для назви органічної продукції у світі використовують три найбільш поширених терміни: біо-, еко-, органічна. Терміном «органічна» зазвичай користуються в США, Великобританії, Японії. В Європейському законодавстві використовується подвійна назва «ökologische/biologische Produktion» [1, 8].

На сьогоднішній день виробництво органічної продукції в Україні сертифікується представниками іноземних компаній, які діють у відповідності до норм та стандартів, дійсних для країн ЄС, Канади та інших країнах. Іноземних сертифікуючих структур в Україні близько дванадцяти, такі як Контрол Юніон (Нідерланди), ІМО (Швейцарія), а також представники Італії, Німеччини, Угорщини, Польщі тощо. З 2009 р. міжнародну акредитацію на право проводити й визнання органічної сертифікації отримала й українська структура "Органік Стандарт". Виробники органічної продукції мають право самостійно вибрати сертифікуючу установу.

. Доречним та актуальним для України, особливо на час формування нормативно-правової бази держави з органічного бджільництва, є врегулювання тлумачення важливих термінів: екобіологічна продукція, еко- чи біо-, екологічна чи органічна продукція. Виробники ці терміни, часто споріднюють. Префікс «біо» може застосовуватися як до органічної продукції, так і до виробленої в «дикій природі». По різному трактують вислів «екологічно чистий продукт». Це може мати відношення до продукції, що не містить шкідливих речовин, чи – продукт – вироблений на екологічно чистій території. Європейське законодавство застосовує подвійну назву – «ökologische/biologische Production» [4].

Певний рух відмічається і на Україні. Так, Міністерством аграрної політики та продовольства України видано наказ «Про створення робочої групи Мінагрополітики України з питань розвитку бджільництва». Правда, у проекті наказу у питанні «Про встановлення окремих вимог до меду, що призначається для споживання людиною» (жовтень, 2015) виявлено ряд не точних, а то і парадоксальних визначень, які, при їх затвердженні, ускладнює діяльність галузі, виробників, експортерів. На даний час органічне бджільництво вимагає підвищення державного регулювання та підтримки в

різних формах (дотаційних виплатах, низьких кредитних ставках, документальному та юридичному забезпеченню тощо). Для забезпечення ефективного розвитку органічного виробництва в Україні необхідно розробити комплексну програму рішень і дій щодо виробництва, структури та інфраструктури цього ринку, і особливо актуально це – у сфері органічного бджільництва [1, 6, 7, 12, 15]. Щоб називатися органічними, не менше 95 % інгредієнтів, що входять до складу продукту

Висновки та перспективи подальших розвідок Виробництво продукції бджільництва високої якості має стати складовою державної стратегії формування конкурентоспроможного аграрного сектору на якісно новому рівні, а також забезпечення продовольчої незалежності та безпеки України. Адже із досвіду європейських країн відомо, що саме органічне сільське господарство може допомогти виробнику покращити свої умови життя, зміцнити економічний стан.

Зробити це треба якнайшвидше, імплементувавши директиви відповідно до Угоди про асоціацію між Україною і ЄС із внесеними нашою країною доповненнями. І тим самим захистити внутрішній ринок від неякісного імпорту, а зовнішній — від небажаного експорту.

Список використаних джерел

1. Бугера С. І. Європа вимагає високої якості та безпеки продуктів бджільництва / С. І. Бугера // Пасіка. – 2015. – № 10. – С. 5–6.
2. Єфіменко Т.М. Що завдає бджільництву збитків? Прогноз перебігу зимівлі бджіл в Україні на 2015-2016 роки /Т. М. Єфіменко, Г.В. Односум // Пасіка. – 2015. –№ 12. – С. 7–9. 3. Кроки бджільництва України до ЄС та органічної продукції / В.М. П'ясківський, М. М. Кривий, С. П. Вербельчук, Т. В. Вербельчук // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід України» (17-18 листопада 2015р). – Житомир. – 2015. – С. 376–381.
3. Лосев О.М. Розвиток органічного виробництва продукції бджільництва у світі та в Україні / О. М. Лосев, І.І. Головецький, Д.О. Білоус. – Пасіка. – 2015. – № 11. – С. 2–4.
4. Пономарев А. Неоникотиноиды отравляют пыльцу и мед /А. Пономарев //Пасічник. – 2013. – №5. – С. 20–21.
5. П'ясківський В.М. Починаємо рухатись, щоб не наздоганяти До вимог (до вимог ЄС та впровадження «належної пасічницької практики») / В. М. П'ясківський // Український пасічник. – 2016. – № 2. – С. 32–35.
6. Пясковский В. М. Шаги к органическому пчеловодству на Житомирщине / Пясковский В. М., Вербельчук Т. В., Кривой М. Н., Вербельчук С. П. // Мат. II Межд. науч. практ. конфер.(3-4 марта 2015 г.) «Биотехнологические аспекты развития современного пчеловодства». – Киров: НИИСХ Северо – Востока. – 2015. – С. 138–142.
7. Пясковский В.М. Органический мед лесной растительности Полесья Украины возможен / Пясковский В.М., Вербельчук Т.В., Лисогурская Д.В., Вербельчук С.П. // X Межд. науч. практ. конфер. «Аграрная наука – сельскому хозяйству» / Главн. упр. с.-х. Алтайского края «Алтайский государств. агр. ун-тет». – Барнаул, 2015. – С. 174–176.
8. Рутицька В. Україна – Європейський лідер з виробництва меду / В. Рутицька // Пасічник. – 2015. – № 10. – С. 3–4.
9. Швиданенко О.А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти: монографія / О.А. Швиданенко. – К.: КНЕУ, 2007. – 312 с.
10. Швиданенко О.А. Глобальна конкуренція – новий історичний феномен / О.А. Швиданенко // Формування ринкової економіки: наук. зб. / КНЕУ. – 2005. – Вип. 13. – С. 97–104.
11. Швиданенко О.А. Передумови забезпечення конкурентоспроможності країни в контексті прогресивних глобалізаційних тенденцій / О.А. Швиданенко // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. / НДЕІ. – 2007. – Вип. 3(70). – С. 43–51.
12. Яценко О.М. Історичні аспекти євроінтеграції / О.М. Яценко // Економіка: проблеми теорії

- та практики: зб. наук. пр. / ДНУ. – 2004. – Вип. 196, т. 4. – С. 810–815.
13. Яценко О.М. Капіталізація галузі бджільництва: ідентифікація і напрями реалізації / О. М. Яценко // Сталий розвиток аграрного сектора економіки: зб. наук. пр. Харків. НАУ. – 2004. – № 2. – С. 284–291.
 14. Яценко О.М. Кластеризація агробізнесу у бджільництві на основі стратегічних агропромислових зон господарювання / О. М. Яценко // Наук. вісн. НУБіПУ. Серія. Економіка, аграрний менеджмент та бізнес. – 2011. – Вип. 168, ч. 1. – С. 130–140. (0,7 д.а.).
 15. Яценко О. М. Практика ведення галузі бджільництва у країнах Європейського Союзу / О. М. Яценко // Економічний вісник університету / ДВНЗ “Переяслав–Хмельницький держ. педагогічний ун–т ім. Г. Сковороди”. – 2010. – Т. 1. – С. 229–232.
 16. Яценко О. М. Проблеми підвищення економічної ефективності підприємств галузі бджільництва / О. М. Яценко // Зб. наук. пр. Таврійського держ. агротехнол. ун–ту. Сер. Економічні науки. – 2010. – № 2. – С. 434–442.
 17. Яценко О. М. Проблеми та перспективи розвитку ринку продукції бджільництва України / О. М. Яценко // Зб. наук. пр. Таврійського держ. агротехнол. ун–ту. Сер. Економічні науки. – 2009. – № 7. – С. 334–340.
 18. Яценко О. М. Розвиток органічного бджільництва як складова сталого розвитку аграрного сектору України / О. М. Яценко // Вісн. Білоцерківського держ. аграр. ун–ту. – 2009. – Вип. 63. – С. 154–158.
 19. Яценко О. М. Світовий ринок органічної продукції: сучасний стан і перспективи розвитку / О.М. Яценко, Ю.С. Завадська // Екологічні, технологічні та соціально–економічні аспекти ефективного використання матеріально–технічної бази АПК: матеріали міжнар. наук.–практ. форуму, 17–18 вересня 2008 р. / Львів. нац. аграр. ун–т. – Львів, 2008. – С. 271–278.

Khristenko Olga,

Ph.D., assistant professor of economics Mykolayiv National Agrarian University

FEATURES OF FUNCTIONING OF THE BEEKEEPING INDUSTRY IN THE EUROPEAN UNION

Abstract. Introduction *In the third millennium markets of agricultural products are global, which is constantly growing supply and demand for food, one of which is beekeeping products. Ukraine has all the natural conditions for production of beekeeping, the quality of which is confirmed primarily relevant Ukrainian standards, certifications and labeling.*

Purpose. *Definition of the functioning of the beekeeping industry in the European Union.*

Results. *It is established that is relevant and important for Ukraine, especially in the formation of the legal framework of the state of organic beekeeping and increased production.*

Originality. *Highlights the main directions of the national program for development of beekeeping in the EU.*

Conclusion. *Production of high quality should be part of the government strategy development of competitive agricultural sector to a qualitatively new level and ensure food independence and security of Ukraine. After the experience of European countries know what organic farming can help manufacturers improve their living conditions, enhance economic condition. Make it should be as soon as possible implementuvavshy directives under the Association Agreement between Ukraine and the EU introduced amendments our country. And thus protect domestic market from low-quality imports, and external - from unwanted exports.*

Keywords: *beekeeping products; agricultural market; pricing policy; price; government support; quality of beekeeping products; organic products; foreign market; internal market.*

*Одержано редакцією: 23.01.2016
Прийнято до публікації: 28.01.2016*